

HELŚIŃSKA FUNDACJA PRAW CZŁOWIEKA HELSINKI FOUNDATION for HUMAN RIGHTS

RADA FUNDACJI

Halina Bortnowska-Dąbrowska Marek Antoni Nowicki
Jerzy Ciemniowski Teresa Romer
Janusz Grzelak Mirosław Wyrzykowski
Michał Nawrocki

ZARZĄD FUNDACJI

Prezes: Danuta Przywara
Wiceprezes: Maciej Nowicki
Sekretarz: Piotr Kładoczny
Skarbnik: Lenur Kerymov
Członek Zarządu: Dominika Bychawska-Siniarska

Warszawa, 21 marca 2018 r.

..... /2018

**Szanowny Pan
Maciej Kopeć
Podsekretarz Stanu
Ministerstwo Edukacji Narodowej**

**Szanowna Pani
Małgorzata Krasuska
Radca Ministra
Ministerstwo Edukacji Narodowej**

malgorzata.krasuska@men.gov.pl

Szanowni Państwo,

Helsińska Fundacja Praw Człowieka (HFPC) pragnie przedstawić uwagi do projektu rozporządzenia o zmianie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach¹.

Projekt rozporządzenia z 20 lutego 2018 r. przewiduje wprowadzenie zmiany polegającej na możliwości powierzenia przez dyrektora szkoły obowiązków wychowawcy klasy nauczycielowi religii, wchodzącemu w skład rady pedagogicznej. Wprowadzenie projektowanej zmiany budzi poważne wątpliwości dotyczące zgodności takiego rozwiązania z Konstytucją, jak również poddaje w wątpliwość świecki charakter procesu wychowawczego prowadzonego w ramach szkoły publicznej.

W obecnym stanie prawnym to rodzice (lub pełnoletni uczniowie) decydują o tym, czy uczeń/uczennica będzie uczęszczać na lekcje religii, przedstawiając w tym celu pisemne oświadczenie dyrektorowi szkoły. Z nauczania religii można także zrezygnować w toku edukacji. Jednak ani rodzice ani uczniowie nie mają możliwości wyrażenia swojej woli w sprawie osoby wychowawcy. W świetle projektowanych zmian, w przypadku powierzenia wychowawstwa klasy nauczycielom religii uczniowie/uczennice nieuczęszczający na religię będą zmuszeni do tego, aby ich wychowaniem kierowała osoba, która oddelegowana jest do szkoły przez władze danego kościoła lub związku wyznaniowego, której zadaniem jest wypełnianie misji powierzonej przez taką instytucję. Zgodnie z obowiązującym prawem

¹Dz.U.1992.36.155 ze zm.

bowiem, to władze kościoła lub związku wyznaniowego decydują o tym, komu powierzą nauczanie w szkołach, a dyrekcja szkoły jedynie podporządkowuje się temu wyborowi.

W przypadku Kościoła rzymskokatolickiego, którego lekcje organizowane są praktycznie we wszystkich szkołach w Polsce, katecheci i katechetki związane są misją kanoniczną powierzoną przez biskupa diecezjalnego i tylko biskup tę misję może cofnąć. Oznacza to, że nauczyciele religii są w znacznie większym stopniu podporządkowani władzom kościelnym niż władzom oświatowym, a ocenie przez biskupa podlega także ich życie i zachowanie poza lekcjami katechezy. Na popracie tej tezy można przytoczyć wykładnię ks. prof. Piotra Tomasika odnośnie do jednego z trzech powodów cofnięcia misji kanonicznej: misja może być cofnięta, gdy „nauczyciel religii nie popełnił czynu nagannego z punktu widzenia dyscypliny szkolnej, ale naucza lub postępuje w sposób nie do zaakceptowania dla roli, jaką w katechetycznej misji Kościoła ma nauczyciel religii. Chodzi tu o drastyczne naruszenie dyscypliny kościelnej, czyny niezgodne z moralnością i obyczajami katolickimi lub niezgodność doktrynalną z nauczaniem Kościoła”². Z naszego doświadczenia wynika, że w praktyce faktycznie dochodzi do sytuacji, kiedy misja kanoniczna jest cofana ze względu na życie prywatne danej osoby - dowodem tego chociażby prowadzona przez nas sprawa katechetki, która zaszła w ciążę niepozostając równocześnie w związku małżeńskim, z powodu czego cofnięto jej misję, a następnie zwolniono z pracy³.

Powyższe informacje prowadzą do wniosku, że w swojej funkcji wychowawczej katecheci i katechetki będą opierali się przede wszystkim na wytycznych i doktrynie Kościoła rzymskokatolickiego. To zaś jest podstawą do formułowania zarzutu, że powierzenie wychowawstwa klasy osobie podporządkowanej doktrynie i instytucji jednego kościoła będzie prowadzić do naruszania wolności sumienia i wyznania osób bezwyznaniowych oraz należących do innych wyznań, jak również naruszania prawa rodziców do wychowania dziecka zgodnie z własnymi przekonaniem. Dochodzi zatem do kolizji z art. 53 oraz 48 Konstytucji.

W powyższym kontekście pojawia się również pytanie, czy katecheci/katechetki będący wychowawcami będą równo traktować uczniów, niezależnie od tego, czy uczęszczają oni na lekcje religii czy nie. Chodzi tu zarówno o wspomniane powyżej kwestie światopoglądowe, jak i te wynikające z praktycznych uwarunkowań – wychowawca nauczający religii będzie więcej czasu spędzał z uczniami chodzącymi na religię niż z tymi, które na te zajęcia nie uczęszczają, ponieważ w tygodniu są dwie lekcje religii i jedna lekcja wychowawcza. W praktyce zatem będzie mniej znał dzieci niechodzące na religię, mniej wiedział o ich zachowaniu podczas lekcji przedmiotowej oraz problemach pedagogicznych, co nie jest bez znaczenia dla sprawowania nad nimi opieki wychowawczej. Może to skutkować nierównym traktowaniem uczniów w szkole publicznej, co rodzi wątpliwości z punktu widzenia art. 70 ust. 1 (prawo do nauki) w zw. z art. 32 Konstytucji.

Nauczanie religii w szkołach od początku jego wprowadzenia w 1999 r. budzi kontrowersje. Do Rzecznika Praw Obywatelskich, instytucji oświatowych czy organizacji zajmujących się prawami człowieka systematycznie wpływają skargi na to, że nauczanie religii w szkołach skutkuje przenikaniem działań o charakterze religijnym poza lekcje religii. Rodzice i

² P. Tomasik, Misja kanoniczna nauczyciela religii, Katecheta 7/2006, dostępne na stronie: <https://www.katecheta.pl/Archiwum/2006/Katecheta-7-2006/Bank-informacji/MISJA-KANONICZNA-NAUCZYCIELA-RELIGII>.

³ Opis sprawy sądowej można przeczytać tutaj: <http://www.hfhr.pl/wyrok-w-sprawie-katechetki-w-ciazy-zwolnionej-z-pracy-2/>

uczniowie skarżą się w szczególności na organizowanie rekolekcji na terenie placówek, szkolne wyjścia na msze na rozpoczęcie i zakończenie roku, organizowanie wycieczek-pielgrzymek, konkursów religijnych, modlitw w czasie lekcji czy przekazywanie treści religijnych poza lekcjami religii, itp. Z każdą taką sytuacją wiąże się pytanie o naruszenia wolności sumienia i wyznania uczniów oraz nauczycieli, przy czym te wątpliwości formułują nie tylko niewierzący, ale także osoby, którym uprawianie praktyk religijnych w szkołach nie odpowiada. Stworzenie możliwości powierzania wychowawstwa katechetom i katechetkom jest kolejnym posunięciem, na skutek którego linia pomiędzy religijną i świecką rzeczywistością w szkole jest zacierana, tworzy się nowe pole konfliktów w społeczności szkolnej, co w konsekwencji powoduje dezintegrację społeczną.

W opinii HFPC projektowane rozporządzenie w części umożliwiającej obejmowanie wychowawstwa klas przez nauczycieli religii budzi wątpliwości co do jego zgodności z Konstytucją RP, w szczególności z wolnością sumienia i wyznania (art. 53), prawem rodziców do wychowania dziecka zgodnie z własnymi przekonaniem (art. 48), a także zasadą bezstronności światopoglądowej państwa (art. 25). Takie rozwiązanie może również prowadzić do nierównego traktowania uczniów szkół powszechnych (art. 70 ust. 1 w zw. z art. 32 Konstytucji). Z tych względów Helsińska Fundacja Praw Człowieka wnosi o zaprzestanie dalszym prac legislacyjnych nad projektowanymi zmianami.

Z wyrazami szacunku

W imieniu Zarządu HFPC